

NOVEMBAR

Pada Vukovar/ Mir oko Dubrovnika/ Gledamo kako padaju granate/
 Ispod suknje je ispala bomba/ Hrvatska napala Srbiju/ Valja napasti
 Dubrovnik/ Crna Gora brani svoju čast/ Tuđman molio za primirje/ Za
 slobodu svog naroda/ Poginuli na pola puta/ Ustaše ne miruju/ Izlaza
 im nema/ S rukama u vis/ Veliki korak ka miru/ Sloboda u Mokošici/ U
 oslobođenom Cavtatu/ Nož pod plećku Srbiji/ Bili ste neoprezni,
 Bulatoviću/ Sada je oktobar, a dolazi januar/ Bratski braniti srpstvo/
 Put u Mletke/ Šta je Dubrovniku ovo trebalo/

Sa uspostavljanjem primirja na dubrovačkom ratištu ratna euforija, koju je tokom čitavog oktobra stvarala “Pobjeda”, počela je postepeno da gubi onaj intenzitet koji je do tada imala. Vijesti sa dubrovačkog ratišta nijesu uvijek dobijale udarni prostor u listu, a patetične reportaže o vojnicima sa ovog dijela fronta sve češće su zamjenjivali izvještaji sa ostalih “kriznih područja” (Slavonija, Baranja, Zapadni Srem, Banija). Tokom oktobra, sudeći prema pisanju “Pobjede”, na ovim “kriznim područjima” gotovo da i nije bilo većih sukoba, pa su izvještaji sa ovog dijela fronta bili nešto rjeđi i “neupadljivi”. No, od početka novembra izvještaji sa ovih “kriznih područja” i izvještaji sa dubrovačkog ratišta dobijaju skoro ravnopravan tretman na stranicama lista.

Prvih dana novembra “Pobjeda” je najavljivala skoro “oslobađanje” Vukovara. “Pada Vukovar” bio je udarni naslov na prvoj strani “Pobjede” 3. novembra. Njen specijalni izvještač javlja: “Počela je bitka za oslobađanje Vukovara. U njoj učestvuje artiljerija i avijacija JNA i pješadija ovdašnje Teritorijalne odbrane i

2.

dobrovoljci...”¹ Još jedan izvještaj o operaciji za “oslobađanje” Vukovara objavljen je i na šestoj strani. Izvještaj je naslovljen - “Odsudna bitka” :”Danas u Vukovaru nije sigurno ni miševima. I noćas se pucalo, a jutros, od ranog jutra, na ovaj nesrećni grad sručile su se granate sa sve četiri strane. Pljuštale su, maltene, svakog sekunda makar po jedna. U borbu su uključeni i avioni. Njihove bombe izazvale su zemljotres kilometrima oko Vukovara... Dakle, obistinilo se ono što je juče najavljeno - počela je odlučujuća bitka za oslobađanje Vukovara, hrvatskog Staljingrada...”² Istine radi, ovaj novinar je još 4. oktobra izvjestio da “Vukovar pada danas ili sutra” (naslov izvještaja).³ Takođe, “Pobjedini” izvještači iz Vukovara su lansirali priču o upotrebi bojnih otrova od strane hrvatskih snaga na ovom ratištu.⁴

Za razliku od slavonskog fronta, na dubrovačkom je početkom novembra bilo samo povremenih sukoba manjeg intenziteta: “Pregovarački vakuum, nastao jučerašnjim nesporazumom u Cavtatu, nije, kako se strepjelo, pojačao ratnu tenziju na području od Dubrovnika do Herceg-Novog. Manji sukobi zabilježeni su samo u neposrednoj okolini Dubrovnika. Na drugim područjima oružane provokacije prema Armiji ostaju bez odjeka, jer je vojska zauzela dominantne položaje na ovom prostoru i ne osjeća potrebu da odgovara na sitnije izazove...”⁵ Naslov izvještaja - “Mir oko Dubrovnika”.

I u utorak 5. novembra “Pobjeda” je na prvoj strani objavila naslov - “Vukovar na koljenima”, nagovještavajući tako njegov skori pad. Specijalni izvještač “Pobjede” navodi da je nakon nekoliko dana bombardovanja bio iznenađen “koliko granata mogu da istrpe Vukovar i Borovo Naselje”. Fasciniran je i granatiranjem jedne katoličke crkve, za koju zna da se ispod nje nalazi veliki bunker. Ništa manje nije bio fasciniran ni ratničkim instinktom

¹ “Pobjeda”, br. 9313, 03.11.1991, “Pada Vukovar” (J.Plamenac), str. 1.

² Isto, “Odsudna bitka” (J.Plamenac), str. 6.

³ Vidjeti: “Pobjeda”, br. 9283, 04.10. 1991.

⁴ “Pobjeda”, br. 9311, 01.11.1991, “U Vukovaru bojni otrovi” (D.Bošković/J.Plamenac), str. 1,4.

⁵ Isto, “Mir oko Dubrovnika” (V.Vujović), str. 1.

3.

Ž.Ražnatovića Arkana, komandanta jedne dobrovoljačke jedinice. Arkan je, naime, ubio ženu koja je nešto bila “spetljala ispod suknje”. Tek kada je ubio, piše izvještač “Pobjede”, shvatio je da je bio u pravu - ispod suknje je bila bomba. Citiramo dio ovog neobičnog izvještaja: “Nevjerovatno koliko granata mogu da istrpe Vukovar i Borovo Naselje. Već treći dan borbe ne prestaju po ustaškim položajima u ova dva naselja. Nakon jučerašnjeg relativnog zatišja, danas opet eksplozije stvaraju neprekidnu zaglušujuću buku. Valjda iz svih vrsta oruđa kojim raspolaže, vojska djeluje. Djeluje sa svih strana, pa i sa Dunava, gdje je u bitku uključena rječna ratna flotila. Posmatrali smo danas sa bršadinskog silosa, nedavno osvojenog ustaškog utvrđenja, skoro čitav prostor na kojemu padaju granate. Nad Dunavom se nadvio gust dim, suklja posebno iz Vukovara. Gledamo kako padaju granate oko čuvene crkve na granici Trpinjske ceste i Borova Naselja. To je katolička crkva, tako dobro urađena 1971.godine, da je granate ne mogu srušiti. Ispod nje je veliki bunker... A Arkan mi je ispričao da je u jednoj kući našao ženu koja je tražila da ne pucaju, jer ima djecu. Pokušavala je da dobije na vremenu, dok je nešto spetljala ispod suknje. Arkan je ubio. Ispod suknje je ispala bomba, kojoj žena nije uspjela da izvuče osigurač. Ovo je pakleno ratište. Nema linije fronta...”⁶

U srijedu 6. novembra na prvoj strani “Pobjede” je objavljeno da je “Hrvatska napala Srbiju”. Naime, sa teritorije Republike Hrvatske ispaljeno je više desetina artiljerijskih granata na Šid. Tom prilikom poginule su četiri osobe, a desetak ih je ranjeno.⁷ Nekih ekcesa bilo je i na dubrovačkom ratištu, gdje su “ustaše” otvarale vatru na položaje JNA na Brgatu. Međutim, izvještač “Pobjede” je ocijenio da su to uobičajene provokacije i da razloga za zabrunitost nema.⁸

Tih dana, kako je objavljeno na udarnom mjestu u “Pobjedi”, napravljen je još jedan pokušaj da se rat prenese na

⁶ “Pobjeda”, br. 9315. 05.11.1991, “Vukovar na koljenima” (J.Plamenac), str. 1, 5.

⁷ “Pobjeda”, br. 9316, 06.11.1991, “Hrvatska napala Srbiju/Četvoro poginulih, deset ranjenih”,str. 1.

⁸ Isto, “Plotuni na Brgatu” (M.Vico), str. 5.

teritoriju Srbije. Samo dva dana nakon bombardovanja Šida, snažna eksplozija je oštetila most na pruzi Beograd-Bar, nedaleko od Prijepolja (Sandžak): “Na mjesto eksplozije odmah su izašli istražni organi. Prve procjene govore da se radilo o dobro smišljenoj diverziji, jer su minirana oba vertikalna nosača mosta. Eksploziv je aktiviran samo na jednom, dok su specijalci novovaroške stanice milicije demontirali oko 40 kilograma eksploziva sa drugog nosača”. Ministar saobraćaja u Vladi Srbije izjavio je ovim povodom da su zločin počinili oni “koji žele da rat prenesu i u ovaj dio Srbije i Crne Gore”.⁹ Srećom, saobraćaj je ubrzo uspostavljen, budući da most nije bio znatnije oštećen. Ostalo je, naravno, nepoznato kako je spriječeno aktiviranje onih četrdeset kilograma eksploziva na drugom nosaču, koji bi zasigurno srušili most. Ovo je bio prvi pokušaj da se incidentima na pruzi Beograd-Bar - “rat prenese i u ovaj dio Srbije i Crne Gore”.

Upravo u ovo vrijeme, došlo je do novih većih sukoba na području Dubrovnika. “Pobjeda” je, tako, 11. novembra javljala da “padaju stotine granata”, da je u toku “surova borba” i da je na prilazima Dubrovniku “pravi pakao”. “Ustaše” su, kako se navodi, dobro utvrđene i stalnom minobacačkom i snajperskom vatrom gađaju pripadnike JNA. “Dubrovnik je ipak utvrđeni vojni garnizon”, objašnjava izještac “Pobjede”.¹⁰

Pored ovog izvještaja, na prvoj strani lista, u antrfileu, objavljena je i poruka nekoliko stotina građana i dobrovoljaca iz Boke. Oni vojnim vlastima poručuju: “Naši životi mnogo su vredniji od zidina Starog grada. Dubrovačkim vlastima mora se uputiti ultimatum da za 24 časa hrvatski bojovnici polože oružje. U protivnom valja napasti Dubrovnik svim raspoloživim oružjem.”¹¹

⁹ “Pobjeda”, br. 9318, 08.11.1991, “Smišljena diverzija”, str. 1; “Spriječena katastrofa”, str. 3.

¹⁰ “Pobjeda”, br. 9321, 11.11.1991, “Bosanka gori” (J.Ljubenko), str. 1.

¹¹ Isto, “Životi vredniji od zidina”, str. 1.

Mira nije bilo ni sljedećeg dana. Hrvatske snage su nastavile sa provokacijama služeći se, kako objašnjava izvještač “Pobjede”, zidinama Starog grada kao zaklonom. Zbog toga, jedan oficir JNA izjavljuje da Dubrovnik mora istaći bijelu zastavu ili će Armija pucati i na zidine.¹² Grad jednostavno mora pasti, zaključuje izvještač “Pobjede”: “Borba je ponovo počela. Žarkovica je cilj za ustaše. U Dubrovačkoj rijeci dobrovoljci ispunjavaju svoj ratni plan. Dubrovnik mora pasti. Major Pero Petričević je rekao jutros: “Zidine ga više ne mogu spašavati. One su do sada samo zaklanjale ustaše, a Crna Gora brani svoju čast.”¹³

U vrijeme ovih vojnih operacija u “Pobjedi” od 12. novembra je na trećoj, udarnoj strani, u antrfileu objavljeno saopštenje “žena Nikšića” naslovljeno - “Zaobilaženje Dubrovnika - izdaja”. One, kao što se može saznati, predlažu malo više “odlučnosti”: “Po kojem to vojnom i moralnom kodeksu dozvoljavate da se Dubrovnik, objektivno pretvoren u jedan od najtvrdih bunkera ustaških bojovnika, još tretira kao objekat svjetske kulturne baštine. Takav kodeks se u Crnoj Gori oduvijek zvao - izdaja.”¹⁴

U istom broju “Pobjede”, ali na šestoj strani, objavljeno je i saopštenje Nezavisne organizacije komunista Crne Gore - Bar, u kojemu se traži od državnih organa da “građanima Bara obezbijede pravo na ličnu i imovinsku sigurnost”, odnosno da spriječe djelovanje koje podstiče “podjele po vjerskoj i nacionalnoj osnovi”. Što se “rata za mir” tiče, Predsjedništvo ove stranke saopštava sljedeći stav: “Razmatrajući aktuelnu političku situaciju u Crnoj Gori Predsjedništvo je, kaže se u saopštenju koje je potpisao Mićo Orlandić, obnovilo svoj Zahtjev da se pod hitno donese odluka o povlačenju građana Crne Gore sa svih frontova, prije svega dubrovačkog i hercegovačkog”.¹⁵

¹² “Pobjeda”, br. 9322, 12.11.1991, “Zidine zaklon ustašama” (J.Ljubenko), str. 1.

¹³ Isto, “Grad mora pasti” (J.Ljubenko), str. 5.

¹⁴ Isto, “Zaobilaženje Dubrovnika - izdaja”, str. 3.

¹⁵ Isto, “Terorizam uzima maha”, str. 6.

Na dubrovačkom ratištu iznenada je, 13. novembra, sklopljeno primirje. “Tuđman molio za primirje”, bio je udarni naslov na prvoj strani “Pobjede” 14.novembra.¹⁶ Prema saopštenim informacijama, predsjednik Republike Hrvatske je molio Saveznog sekretara za narodnu odbranu da se prekine sa sukobima, što je ovaj i prihvatio. Izvještači “Pobjede” se ipak pitaju da li Hrvatima opet treba vjerovati.¹⁷ U posebnom komentatorskom osvrtu o toj dilemi je razmišljao i njihov kolega. On ne vjeruje da će ova primirja biti trajna, niti smatra da ona imaju smisla. Treba, prije svega, “slomiti ustaše”, jer samo tako smrt desetine boraca neće biti uzaludna: “Danas je drugi dan. Stigla je vijest o primirju na dubrovačkom ratištu. Tačno u dvanaest.... Gotovo da više nema crnogorskog mjesta ili grada koji se u proteklim mjesecima nije oprštao od svojih, na pravdi Boga poginulih, uglavnom mladih momaka. Od Slovenije, preko Knina, Borova Sela, do Dubrovnika. I svi oni su znali za što ginu - za slobodu svoga naroda, nego zašto drugo ! Otišli su u zemlju, koju su najviše voljeli i koja ih je primila u svoja njedra, pretpostaviti je, ne iz bilo kakvih političkih nego iz otadžbinskih, narodnih ubjeđenja. Momci i dalje ginu... I svi su poginuli na pola puta, iskrvarili rane svoga naroda na stazi do cilja. Do slamanja ustaša na ovom dijelu fronta. Juče smo suze za njima ronili. Ni danas nije ništa lakše. Drugovi se ne zaboravljaju. Ali, šta je sa tek obnarodovanim primirjem ? Hoće li pomilovati njihove ubice, ustaše i svjetsku plaćeničku ološ, dok nam ne ubiju nekog drugog Bogdana i Bojicu ? Igra li se to naša vojska, naša, jer druge nemamo, primirja i grobova ? Hoćemo li svaki kamen starog Dubrovnika platiti glavom ? ... Primirje će možda potrajati. Dan-dva - tri. Ustaše ne miruju. Ostavimo se “pretpostavljenih komandi”. Ne dolaze one na grobove Bogdana, Bojice, Duška, Željka, Milenka, Milije... i svih onih koji su pali za svoj narod i za slobodu tog naroda. Počasni plotuni za njih su mala utjeha. Primirja smo, ionako, imali previše...”¹⁸

¹⁶ “Pobjeda”, br. 9324, 14.11.1991, “Tuđman molio za primirje” (J.Ljubenko/V.Božović), str. 1.

¹⁷ Isto, “Utihnulo oružje” (J.Ljubenko/V.Božović), str. 5.

¹⁸ Isto, “A glave ?” (M.Vico), str. 5.

I pored ove skepse “Pobjedinog” komentatora, primirje se na dubrovačkom ratištu kako-tako održavalo. “Primirje se učvršćuje”, naslov je kratke vijesti na prvoj strani “Pobjede” od 16. novembra: “Prošla noć je na području Dubrovnika bila mirna, bez ikakvih oružanih incidenata. Obje zaraćene strane u potpunosti se pridržavaju primirja uspostavljenog prije dva dana. U toku noći iz luke Zelenika prema Splitu isplovio je brod “Slavija” sa više od tri hiljade izbjeglica iz Dubrovnika. Na brodu se nalaze i članovi mirovne misije Evropske zajednice, koji su sinoć prisustvovali pregovorima predstavnika JNA i dubrovačkih vlasti o uslovima za postizanje trajnog mira na ovom području.”¹⁹

Nakon ovog perioda, na dubrovačkom ratištu je uglavnom bilo mirno. Bilo je, istina, manjih oružanih provokacija koje, ma kakve posljedice imale, nijesu mogle pokrenuti žestinu predašnjih sukoba. Na stranicama “Pobjede” više se nijesu tako često pojavljivali slavodobitnički naslovi i gromoglasne priče o skoroj predaji i “oslobađanju” Dubrovnika. Sa stranica “Pobjede” polako je nestalo onog ratničkog zanosa i “takmičenja” u patriotizmu. Za politički upućenije ljude to je značilo da JNA traži način da se “nečujno” povuče iz okoline Dubrovnika. Svojim tekstovima i redakcijskim stavom “Pobjeda” se koliko-toliko trudila da mnogo ne remeti tu “tišinu”. Dubrovačku operaciju trebalo je “lagano” predati zaboravu, i “Pobjeda”, koja je maksimalno širila “dobro raspoloženje” zbog toga što je “Dubrovnik na koljenima” i što “gori lijepa njihova”, sada je davala doprinos tom novom cilju. Jedan njen novinar je čak pretpostavljao da bi nakon što “ustaše” napuste (!) Dubrovnik, mogla biti stvorena nova dubrovačka republika!²⁰ “Znam da je potrebno manje zla. I zlih misli”, pisao je nedugo po uspostavljanju primirja na dubrovačkom ratištu i generalni sekretar vladajućeg DPS-a.²¹

Ali mira nije bilo na vukovarskom ratištu. Nakon žestokih uličnih borbi jedinice JNA kontrolišu, kako piše “Pobjeda”,

¹⁹ “Pobjeda”, br. 9326, 16.11.1991, “Primirje se učvršćuje”, str. 1.

²⁰ “Pobjeda”, br. 9333, 23.11.1991, “Ni mir ni rat” (D.Drašković), str. 1.

²¹ “Pobjeda”, br. 3228, 18.11.1991, “Misao” (S.Marović), str. 5.

“najveći dio centra Vukovara, što potpuno, što vatrom”.²² Predviđa se da će ubrzo čitav grad biti “oslobođen”: “Vukovarske ustaše broje posljednje dane. Izlaza im nema, našli su se u čvrstom zagrljaju pripadnika JNA, teritorijalaca i Šešeljevih dobrovoljaca. Grad pakla, očekuje sloboda koju nestrpljivo traže desetine hiljada talaca pod zemljom ovog slavonskog grada.”²³ Već sjutradan “Pobjeda” je objavila da su “ustaše u Vukovaru na koljenima”, odnosno, “s rukama u vis”. Vukovar je, konačno, “u rukama snaga JNA, teritorijalaca i dobrovoljaca”.²⁴

Novinar “Pobjede” koji je izvještavao o borbama za Vukovar smatra da je “oslobađanje” Vukovara “veliki korak ka miru”. U komentaru “Veliki korak ka miru” (nadslov “Vukovar je, napokon, oslobođen”), on navodi sljedeće: “... Šta znači pad Vukovara u ovom ratu, brzo će se vidjeti. U svakom slučaju, razbijeno je strateški najvažnije uporište ustaša u ovoj fazi rata. “Čišćenje” teritorije do Vinkovaca i Osijeka sada je stvar rutine. Tako će, napokon, biti oslobođena teritorija srpske oblasti Slavonije, Baranja i Zapadni Srem. Da li će se ići na Vinkovce i Osijek, manje je važno. Ono što je najbitnije, učinjeno je: Izbijen je ustaški klin iz srpskog naroda u istočnoj administrativnoj Hrvatskoj. Ovo je izuzetno važno i kao osnovna pozicija za povlačenje demarkacione linije, kada dođu (ako dođu) “plavi šljemovi”... A da li istjerivanje ustaša iz Vukovara znači i opstanak srpskog naroda sa tog područja u Jugoslaviji ? Odgovor na ovo pitanje sačekaćemo. I dok čekamo, da se prisjetimo: Nikada Srbima nijesu ostale one granice koje su iscrtali krvlju. Uvijek su im ih povlačili veliki i moćniji, na mirovnim konferencijama. Koliko ćemo dugo čekati da se razdvojimo od Hrvata (kud sreće da se nikada nijesmo ni sastavljali), zavisi od toga koliko dugo će trajati ovaj rat. A to, opet, sada ponajviše zavisi od toga hoće li u njega biti uključena i Bosna i Hercegovina. U svakom slučaju, istjerivanje ustaša iz Vukovara veliki je korak ka miru.”²⁵

²² Isto, “Borbe u Vukovaru”, str. 1.

²³ Isto, “Primirje kao smrt” (M.Drašković), str. 4.

²⁴ “Pobjeda”, br. 3229, 19.11.1991, “S rukama u vis”, str. 1; “Ustaše na izdisaju” (M.Drašković), str. 7.

²⁵ “Pobjeda”, br. 9331, 21.11.1991, “Veliki korak ka miru” (J.Plamenac), str. 5.

Za razliku od Vukovara, “istjerivanje ustaša” iz Dubrovnika išlo je nešto teže. Krajem novembra u “Pobjedi” se pojavilo nekoliko izvještaja u kojima se navodi da JNA ima za cilj da iz Dubrovnika istjera “ustaše” i da ovaj prostor demilitarizuje. “Nezvanično smo saznali iz dobro obaviještenih izvora”, tvrdi novinar “Pobjede”, da će za dva-tri dana “grad Gundulićeve slobode” dočekati (!?) “jugoslovenske oslobodioce i zauvijek ispratiti ustaše i fašiste”.²⁶ Građani dubrovačke regije trebalo je, kako se govorilo, da “odahnu od ustaškog terora” koji je zaveden pod patronatom hadezeovske vlasti iz Zagreba. Govorilo se da JNA, u stvari, donosi slobodu. Izvještaj iz hercegovačkog sela Mokošica, gdje su već ušle jedinice jugoslovenske armije, bio je shodno tome i naslovljen - “Sloboda u Mokošici”: “Sloboda se svakog dana primiće Dubrovniku. Uprkos očajničkim pokušajima i provokacijama ustaša kojima prikrivaju svoje rasulo i strah, svakog časa je izvjesnije da će republika slobode konačno početi da živi slobodu. To je epilog današnjeg dana koji je protekao u pregovorima, kojima se nastavlja normalizacija života na oslobođenoj teritoriji. Ustaše su sporadičnom pucnjavom i danas pokušavale da sačuvaju svoje posljednje dane boravka na ovom prostoru. Novinari su danas bili u prilici da posjete Mokošicu u koju su juče ušle jedinice JNA. U današnje pregovore, koji su se takođe odvijali u Mokošici, JNA je prema riječima Radomira Damjanovića, ušla sa zadatkom da se nastavi razoružanje nove i stare Mokošice. Prikupljanjem preostalog dijela naoružanja stvoreni su uslovi da ovaj narod konačno odahne od ustaškog terora, rekao je pukovnik Damjanović. Sa predstavnicima Dubrovnika treba da bude postignut dogovor da se ovakvim postepenim čišćenjem terena nastavi dalje oslobađanje. Mi se nećemo povlačiti ni metra sve dok posljednji ustaša bude u Dubrovniku. Do tada ostaćemo na svojim položajima. Ustaše ne mogu braniti Dubrovnik, mogu samo nanijeti zlo narodu koji tamo živi...”²⁷

Novinar “Pobjede” koji je izvještavao iz “oslobođene” Mokošice, naveo je dan kasnije i zanimljivu ideju da bi

²⁶ Isto, “Narod traži vojsku” (Dr.D.), str. 20.

²⁷ “Pobjeda”, br. 9332, 22.11.1991, “Sloboda u Mokošici” (D.Drašković), str. 4.

uskoro mogla biti (ponovo) proglašena nezavisna dubrovačka republika. To bi se, naime, desilo kada Dubrovnik napuste “ustaše”: “Kapitulacija Dubrovnika bi nesumnjivo bio veliki udarac ustašama na ovom frontu. Uz sav oprez, koji prljave ustaše zaslužuju, ovdje se očekuje da bi 29. novembar, Dan nekadašnje jugoslovenske republike, mogao biti i dan stvaranja nove dubrovačke republike.”²⁸

Dan nakon objavljivanja ove zanimljive ideje, na prvoj strani “Pobjede” pojavila se informacija da je - “U oslobođenom Cavtatu održan zbor građana dubrovačke opštine na kome je ozvaničena inicijativa da Dubrovnik povrati stari sjaj, dobije autonomiju i postane oaza mira.”²⁹ No, ipak, pregovori o demilitarizaciji Dubrovnika nijesu okončani do kraja novembra. Navodno su Dubrovčani odugovlačili pregovore po instrukcijama iz Zagreba. “Dubrovnik čeka Zagreb” bio je naslov na prvoj strani “Pobjede” u posljednjem novembarskom broju.³⁰ A u posljednjem novembarskom broju “Pobjede” završavaju se i dva veoma aktuelna feljtona: “Kako su se Hrvati izivljavali nad Srbima u Zagrebu 1902.godine” i “Geneza genocida nad srpskim narodom”.³¹

Pored izvještaja o stanju na ratištima koji su, kako je to i logično, tokom novembra dominirali na udarnim stranama lista, u “Pobjedi” su znatnu pažnju posvećivali i afirmaciji određenih političkih stavova o jugoslovenskoj krizi i aktuelnim ratnim dešavanjima. Na početku novembra javnost je bila prilično zaintrigirana i iznenađena navodnim političkim zaokretom predsjednika Predsjedništva Crne Gore, M.Bulatovića, na konferenciji u Hagu, ali i nekim njegovim stavovima o odnosima između Crne Gore i jugoslovenske Armije. Uveliko se, naime, govorilo da je M.Bulatović na mirovnoj konferenciji u Hagu prihvatio da se Jugoslavija transformiše u zajednicu suverenih država. Time je, kako se smatralo, izdao Srbiju koja se jedina zalagala za tzv. modernu federaciju. Predsjedniku Bulatoviću je zamjerano i što je naredio da

²⁸ “Pobjeda”, br. 9333, 23.11.1991, “Ni rat ni mir” (D.Drašković), str. 1.

²⁹ “Pobjeda”, br. 9335, 25.11.1991, “JNA nije okupator” (M.Vico), str. 1.

³⁰ “Pobjeda”, br. 9338, 28-30. 11. 1991, “Dubrovnik čeka Zagreb” (M.Vico), str. 1.

³¹ Isto, str. 8 i 19.

vojnici JNA koji su građani Crne Gore napuste položaje na Baniji i da se vrate u svoju republiku. Naravno, crnogorski predsjednik je poricao da je izdao Srbiju i da se odrekao opredjeljenja za modernu federaciju. "Istorija ne daje za pravo ni jednom rukovodstvu, ni Srbije, ni Crne Gore da izda i iznevjeri srpstvo... Crnu Goru možete optužiti za sve slučajeve, ali ne za antisrpstvo. Crna Gora može najviše pružiti i doprinositi srpstvu, kad je autonomna, samostalna i kad razmišlja svojom glavom", objašnjavao je Bulatović, sugerišući da je "haški nesporazum" posljedica isuviše krutog shvatanja politike u nas. A kada je o odnosu Crna Gora - JNA riječ, njegov stav je bio sljedeći: "Moram da kažem da Crna Gora nije u poziciji izdajnika, jer je ona gotovo maksimalno iskoristila sve svoje potencijale. Ne bježe Crnogorci sa ratišta. Ali, nećemo dopustiti ni da Crnogorci budu narod za žrtvovanje, niti topovska hrana... Pouzdano znam da Crna Gora danas ima više dobrovoljaca nego što ih ima sva Srbija zajedno." Nakon svega, predsjednik Bulatović je naveo da će bez ikakvih problema napustiti mjesto na kojemu se nalazi ukoliko se utvrdi da je izdajnik ! ³²

Pravdanje predsjednika Crne Gore da je sve ono što se dešavalo u Hagu "običan nesporazum" i da povlačenje sa Banije nije izdaja Jugoslavije, slabo je nailazilo na javnu podršku. U "Pobjedi" nije bilo mnogo tekstova u kojima bi se iskazivalo razumijevanje za ove predsjednikove poteze, dok su tekstovi kojima se ukazivalo da predsjednik nije "na pravom putu" bili i te kako brojni. Bilo je i nekoliko tekstova "Pobjedinih" novinara kojima su diskretno upućivali prijekor predsjedniku Republike, a bilo je i nekoliko čitalaca koji su to radili nimalo diplomatski. Sve u svemu, "Pobjeda" u "slučaju Hag" nije podržavala svog predsjednika. Bulatović je tako došao pod udar one svijesti i ideologije čijem je stvaranju i učvršćivanju znatno doprinio, između ostalog, i bezmjernim podržavanjem ove i ovakve "Pobjede". Onaj rigidni ideološki diskurs koji je čvrsto ukorijenjen u većem dijelu crnogorskog društva, a koji je vladajući DPS prilično njegovao, okrenuo se zbog

³² "Pobjeda", br. 9303, 24.10.1991, "Haški dokument - slamka spasa" i "Lavina nesporazuma" (intervju), str. 5.

ove disonantne (“nepatriotske”) izjave protiv njega, i on se, nemoćan da se tome suprotstavi, počeo pravdati i nanovo “dokazivati”. S obzirom na karakter i principe na kojima svi rigidni i isključivi ideološki diskursi počivaju, to se i moglo očekivati. Nešto kasnije je to u intervjuu za “Pobjedu” potvrdio i sam predsjednik Bulatović, izjavljujući da su “jako emotivno obojene” reakcije zbog njegovih “haških stavova” sasvim prirodne.³³

Već u “Pobjedi” od 1. novembra čitalac iz Beograda šalje podršku crnogorskom rukovodstvu: “Molim mlado crnogorsko rukovodstvo da brani interese crnogorskog naroda, da posveti više pažnje radničkoj klasi i da na svaki napad koji dira u današnju Crnu Goru odgovara žestoko, pa ma ko to bio, i u našim granicama i van njih.” (navedeno u podnaslovu pisma)³⁴

No, na istoj strani objavljeno je i pismo sasvim drugačijeg tona u kojemu se Bulatovićev potez u Hagu označava “sramnim činom”: “...Vaš stav povodom “Haškog ultimatumu” i stav predsjedništva Crne Gore, koje želi da povuče svoje rezerviste sa ratišta u Dvoru na Uni je sraman čin za crnogorski narod. Ako nijeste znali, odbrana Crne Gore i Srbije od fašizma koji diktiraju secesionisti uz blagoslov Njemačke je na prostorima oko Dubrovnika, Slavonije, Baranje i Kninske regije. Da vas podsjetim - narod u Crnoj Gori i Srbiji jedan je isti narod, a ukoliko se pravi neka razlika onda je samo u tome što su Srbi u Crnoj Gori - Crnogorci, a Srbi u Srbiji - Srbijanci... Napominjem da sam prije dvije godine kupio plac na Crnogorskom primorju, tačnije na poluostrvu Luštici, sa namjerom i željom da nešto izgradim i živim na tim prostorima. Međutim, nakon vašeg stava povodom “Haškog ultimatumu” i stava Predsjedništva Crne Gore o povlačenju rezervista, javno se odričem pomenutog placa u korist Crne Gore, odnosno opštine Herceg-Novi, bez ikakve nadoknade. Uz napomenu, ukoliko se vaše odluke ostvare nikad više neću kročiti na tlo Crne Gore...”³⁵

³³ “Pobjeda”, br. 9338, 28-30.11.1991, “Izgubljene iluzije i realni optimizam”, str. 5.

³⁴ “Pobjeda”, br. 9311, 01.11.1991, “Za dobro našeg naroda” (V.Jelić), str. 2.

³⁵ Isto, “Neka kažu Crnogorci” (N.Mitić), str. 2.

Averziju prema onim Crnogorcima koji bi da napuste ratište iskazao je i jedan student-vojnika, takođe, u ovom broju "Pobjede". U telegramu koji je poslao svojim drugovima u studentskom domu, a čiji je faksimil objavila "Pobjeda", on navodi: "Ratni pozdrav za sve stanare doma. Dobro sam. Izdajicama i kukavicama ne budite drugovi. Vjerujem u vas. Vraćam se kad se rat završi."³⁶

U narednom broju "Pobjede" objavljen je i javni zahtjev grupe crnogorskih dobrovoljaca komandi titogradskog korpusa. U tom zahtjevu oni, kontrirajući odluci Predsjedništva, traže da budu upućeni na Baniju kako bi popunili jedinice koje su napustili rezervisti iz Crne Gore. "Mi idemo na Baniju", bio je naslov njihovog pisma.³⁷

Odluka Predsjedništva Crne Gore da se crnogorski rezervisti vrate sa Banije razočarala je i roditelja jednog vojnika iz Užica, koji je preko "Pobjede" uputio pismo svom sinu. U pismu se ovakva odluka crnogorskog rukovodstva, odnosno, Predsjedništva Crne Gore, naziva izdajničkom: "Saznao sam za izdaju srpskog i crnogorskog naroda od strane rukovodstva Republike Crne Gore. Uzdаница Srbije, njen ponos i dika, slavna Crna Gora, mučki i iznenada, zarila je nož pod plećku Srbiji. Srbija je ostala, po ko zna koji put, sama. Predsjedništvo Crne Gore poziva svoje jedinice da se vrate sa zapadnih ratišta. A Užice je danas tužno i ponosno zbog pogibije tvog imenjaka, D.K, vojnika, koji je svoj mladi život žrtvovao braneći granice Crne Gore od ustaških hordi. Vi, izviđači Užičkog korpusa, spasavali ste ranjene crnogorske ratnike u Ravnom, prvi ste, posle nadčovječanskih napora, ušli u Slano, bili ste spremni da životom platite bezbjednost granica Crne Gore i Crnogoraca. Tako i treba! Ja, tvoj otac, ponosim se tvojim drugovima i tobom i molim vas da tako nastavite. Budite i dalje uz Crnu Goru i Crnogorce. Istog smo mi, sine, imena i prezimena, jezik nam je isti, slave su nam iste, vera

³⁶ Isto, str. 2.

³⁷ "Pobjeda", br. 9312, 02.11.1991, "Mi idemo na Baniju", str. 2.

nam je jedna. Crnogorci su čestit i hrabar narod. Dragi sine, majka te moli da se čuvaš nazeba, a ja ti poručujem: metka se nemoj čuvati. Metak pogađa samo hrabre, a hrabrost se ne može ubiti. I na kraju, ona naša narodna: Hrabar umire samo jednom, a kukavica svaki čas. Tvojim drugovima i tebi mnogo ratne sreće.” Naslov pisma - “Srbija je ostala sama”.³⁸

Svoje ogorčenje zbog odluke Predsjedništva Crne Gore da se sa Banije povuku crnogorski rezervisti, nije krio ni komandant kasarne u Divuljama, potpukovnik J.Strugar, koji je uputio otvoreno pismo M.Bulatoviću, predsjedniku Predsjedništva. Citiramo dio ovog, veoma oštro intoniranog pisma: “...Mislili smo, gospodine Momire, da si, braneći svoje i stavove crnogorskog naroda, branio slobodu i integritet Jugoslavije odajući dužnu počast svim žrtvama fašizma. Ali, ne možemo shvatiti da se sada, kada fašizam vaskrsava sa još mračnijim namjerama, ograđuješ i zaboravljaš na sve poštene Jugoslovene, a među njima i Crnogorce. Da li si, gospodine Momire, razmišljao koliko je svjesno i jugoslovenski opredjeljenih ljudi u uniformi u kasarnama zatvoreno, ljudi kojima su uskraćena elementarna prava na život širom Hrvatske i da svi misle da si ih izdao, jer se povlačiš sa bojnog polja... Ako si mislio samo na Crnu Goru, a ne i na Jugoslaviju, onda je trebalo da znaš da se ona neće odbraniti na svojim granicama, već tamo gdje je mi sada branimo. Ako si mislio da ćeš takvom odlukom ubrzati proces razrješavanja naše političke krize onda ti ta procjena nije dobra. Tako ćeš ga vjerovatno ubrzati, ali sa drugim epilogom koji ni Tebi, ni Crnoj Gori neće odgovarati...”³⁹

Za poruke predsjedniku Bulatoviću povodom njegovog “nastupa” u Hagu, bila je i narednog dana “rezervisana” čitava stranica “Pobjede”. Tako se u podnaslovu pisma jednog Srbina iz Sarajeva navodi: “Bili ste neoprezni, Bulatoviću. Preporučujem da potražite načina za skidanje ljage sa sebe i Crne Gore koju predstavljate”.⁴⁰ Crnogorskom predsjedniku bilo je namijenjeno i

³⁸ Isto, “Srbija je ostala sama” (M.Milićević), str. 2.

³⁹ Isto, “Poslije će biti - kasno” (J.Strugar), str. 2.

⁴⁰ “Pobjeda”, br. 9313, 03.11.1991, “Vuk ne čuva jagnjad” (S.Govedarica), str. 2.

pismo 63 dobrovoljca, u kojemu oni poručuju: “Crnogorski dobrovoljci nijesu nikad pitali ni predsjednike, ni vlade kada odluče da se bore za pravdu, istinu i slobodu... Našim životima mi raspolažemo i zalažemo ih za Jugoslaviju - ma kolika ona bila...”⁴¹ Pored njih, poruku crnogorskom rukovodstvu uputili su i nekadašnji ratnici, njih desetak: “Nije bilo veće sreće i ushićenja u toku krvave revolucije od vijesti, sredinom ljeta 1944.godine, da grupacija crnogorskih jedinica usiljenim maršem kreće da pomogne bratskom srpskom narodu. Spontano, iz hiljade grla, onako kako to dolikuje omladini, zaorila se gromoglasno, srčano, junački, pjesma koja je i u toku rata bila san, a sada (tih dana) postala java. “Oj Srbijo, mila mati, nećeš dugo robovati”... Momira, Svetozara, Mila i mlado rukovodstvo istorijskog oktobra velika stradanja i ogroman prilog u krvi koji je dala Crna Gora za nastanak i opstanak Jugoslavije, obavezuje na dostojanstveno ponašanje u Hagu, oko Haga i poslije Haga... Ko radi taj i griješi. Ima nade da se greške isprave. Sada je oktobar, a dolazi januar... Kakav lord Karington, kakav ravnatelj Bruk, kakav Hag, kakve evropske misije i mesije, sve su to trice i kućine, sve je to smuti pa prospa. Jedini spas i opcija, po onoj narodnoj, je: U se i u svoje kljuse. Dragocjene poruke za spas naših naroda su poruke četiri ocila: Samo sloga Srbina spasava.”⁴²

U ovom broju “Pobjede” Bulatovićeve “izdaja” u Hagu tumačena je i kao još jedan doprinos “rasrbljavanju” Crne Gore: “... S ponosom kažem da sam po teritorijalnom opredjeljenju Crnogorka, a po nacionalnosti sam Srpkinja. Prihvatanjem Haškog dokumenta, nažalost, postala sam nacionalna manjina u mojoj rođenoj Crnoj Gori, u kojoj su rođeni svi moji preci, i po ocu i po majci. Nakon svega što se desilo, normalno je očekivati sljedeće poteze: crnogorski nacionalisti (“100 posto” Crnogorci) odmah će tražiti autokefalnost crnogorske crkve, a nakon toga tjerati sve sa ovih područja što miriše na srpstvo...”⁴³

⁴¹ Isto, “Živote dajemo domovini”, str. 2.

⁴² Isto, “Biti ili ne biti”, str. 2.

⁴³ Isto, “Je li Hag vrag” (N.Vučeković), str. 2.

Pored raznih “poruka” svom predsjedniku, “Pobjeda” je, manifestujući otvorenu blagonaklonost prema kritičarima “haškog grešnika”, objavila i još jedno javno pismo predsjedniku Bulatoviću u kojemu se prognozira da on neće stići da odvoji Crnu Goru od Srbije “...jer će se na vrijeme pojaviti neki novi Momir Bulatović, koji će Vam reći: “Jedino što vi za nas još možete da učinite - jeste da odete”. A zatim će te riječi pretvoriti u djelo. Naravno, uz pomoć naroda”.⁴⁴

Nakon ovih prijetnji, i veoma oštrih optužbi za izdaju Srbije, srpskog naroda i Jugoslavije, upućenih od strane čitalaca “Pobjede” predsjedniku Predsjedništva Crne Gore, u “Tribini čitalaca” pojavilo se i pismo, mnogo puta “prozvanog” M.Bulatovića. Predsjednik Bulatović napisao je odgovor potpukovniku Strugaru. Desila se eto neobična, i kod nas prilično rijetka stvar, da predsjednik jedne, takoreći države, odgovara i brani se od optužbi potpukovnika JNA ! To samo potvrđuje da ova “odabrana” pisma “Pobjedinih” čitalaca nijesu bila baš tako bezazlena i politički beznačajna, čim je prvi čovjek Crne Gore našao za potrebno da odgovara jednom potpukovniku, a posredno i ostalim “patriotski raspoloženim građanima” koji su ga kritikovali. Bulatovićevo pismo, u kojemu pokušava da opovrgne optužbe koje mu se upućuju, objavljeno je u istom broju u kojemu i pismo izvjesnog Ribića koji pretpostavlja da će Bulatovića narod otjerati ukoliko se ne vrati na pravi put. Između ostalog, predsjednik Crne Gore u svojoj odbranu navodi sljedeće: “... Crna Gora je u odnosu na broj stanovnika, mobilisala pet puta više vojnika nego Srbija i time jasno stavila do znanja da je opet spremna da brani i odbrani, ne samo sebe, već i sve one kojima su potrebni spas i zaštita. Naši rezervisti su stotinama dana u uniformi, čekajući da i drugi, posebno naša braća, urade isto kako bi se skupila snaga za odlučni obračun sa neofašističkom vlašću...” Predsjednik Republike nalazi za potrebno da jednom potpukovniku objasni i neke svoje političke poteze: “Konačno, da se razjasnimo oko jedne veoma važne stvari. Predsjedništvo Republike Crne Gore se javno usprotivilo što su dvije jedinice odvedene na Baniju. Doslovno odvedene, jer vojnicima

⁴⁴ “Pobjeda”, br. 9315, 05.11.1991, “A narod ?” (M.Ribić), str. 2.

za sve vrijeme hiljadu i dvjesta kilometara dugog marša nije rečeno kuda idu. Bilo je čak i slučajeva koji podsjećaju na stražarno sprovođenje. To, dakle, ne znači naš stav da vojnici iz Crne Gore ne treba da idu i na ta ratišta, već zahtjev da se tim ljudima mora saopštiti kuda idu...”⁴⁵ Ovdje nije nevažno naglasiti da ni u ovom pismu, niti kojom drugom prilikom, predsjednik Bulatović ni jednom riječju nije kritikovao redakciju “Pobjede” zbog oštrih, moguće i uvredljivih optužbi koje su na njegov račun u ovih nekoliko dana iznesene. Pa ni na kraju mjeseca kada je u intervjuu za “Pobjedu” objasnio da je u pitanju bila “samo razlika u mišljenjima”, predsjednik Bulatović nije spominjao da bi neko trebalo da mu se zbog svega izvini. No, izgleda, predsjednik Bulatović izvinjenje nije tražio, a redakcija “Pobjede” nije smatrala da njemu treba da se zbog bilo čega izvinjava.

No, bilo kako bilo, nakon ovog neuobičajenog pisma iznenada se prestalo sa objavljivanjem reagovanja čitalaca “Pobjede” na “izdajničke” poteze predsjednika Bulatovića. Posljednje pismo takve vrste objavljeno je 5. novembra. Tog dana predsjednik Bulatović je boravio u Hagu na sesiji mirovne konferencije o Jugoslaviji. Po povratku u Crnu Goru on je za “Pobjedu” izjavio da je na konferenciji “glatko” (!) prihvaćen amandman Crne Gore kojim se predviđa da pojedine republike, na osnovu slobodno izražene volje svojih građana, mogu da nastave život u zajedničkoj državi.⁴⁶ To znači da Crna Gora odbacuje svaku ideju o konfederalizaciji Jugoslavije i prihvata koncepciju predsjednika Srbije o novoj jugoslovenskoj federaciji u koju će ući oni narodi koji to žele, zajedno sa svojim “istorijskim” teritorijama. Predsjednik Bulatović je nakon nekoliko dana kritike i svakovrsnih upozorenja od strane čitalaca “Pobjede” (“dolazi januar”), dao dokaz da je “revidirao” svoj politički stav. Jasnno je saopštio da će Crna Gora slijediti političku koncepciju predsjednika Srbije o preuređenju Jugoslavije, i naravno, prijetnje Bulatoviću da mu se može “dogoditi narod”, odmah prestaju. No, ipak, nije neobično što je 6. novembra objavljena Deklaracija

⁴⁵ Isto, “Priča o prijateljstvu” (M.Bulatović), str. 2.

⁴⁶ “Pobjeda”, br. 9316, 06.11.1991, “Nada u novu Jugoslaviju” (M.Jč.), str. 20.

Otađbinskog fronta u kojoj se, između ostalog, navodi: "... Tražimo od crnogorskog rukovodstva da odbaci sve antisrpske i antijugoslovenske elemente Haške deklaracije, kao i sve nečasne i nedostojne ultimatumе. Tražimo od crnogorskog rukovodstva da sve sadašnje i buduće aktivnosti, na međunarodnom i unutrašnjem planu, pa i u sferi "visoke diplomatije", preduzima tako da se otkloni najmanja mogućnost sumnji da Crna Gora iznevjerava interese srpskog naroda. Pozivamo crnogorsko rukovodstvo da pruži svaku moguću podršku jedinoj Armiji koju imamo i našim junačkim borcima na frontu..."⁴⁷

Interesantno je spomenuti da je tzv. Otađbinski front iznenada formiran 1. novembra i to zbog "neočekivanog prihvatanja haške deklaracije". Učesnici osnivačke sjednice su bili jedinstveni u ocjeni "da na Balkanu kao samostalna i nezavisna može opstati samo dovoljno jaka i dovoljno velika država, sa jakim vojskom, a sve ostale opcije su u funkciji uništenja srpstva, pravoslavlja i pravoslavnog slovenstva". Takođe, učesnici sjednice su naveli da im je cilj da okupe one snage koje prihvataju stav "da ostane Jugoslavija na svim teritorijama gdje to većina naroda želi".⁴⁸ Naravno, možemo samo nagađati kako bi Otađbinski front ubuduće djelovao da kojim slučajem predsjednik Bulatović nije prihvatio stav "da ostane Jugoslavija na svim teritorijama gdje to većina naroda želi". Srećom, desilo se ono što je početkom novembra i pretpostavljala jedna novinarka "Pobjede": "Opasnost od novog, ovoga puta konačnog uništenja srpskog naroda, mora ujediniti nasljednike Vuka Mandušića i vojvode Mišića."⁴⁹

Nakon "ujedinjenja", potvrđenog na konferenciji u Hagu 5. novembra, u "Pobjedinoj" "Tribini" objavljeno je pismo "Tako, Slobo i Momire", sa nadnaslovom - "Istorija nas uči da budemo jedinstveni". U pismu čitalac iz Titograda poručuje republičkim predsjednicima sljedeće: "... Srbija i Crna Gora, odavno priznate i poznate države, sa narodima u njima, sa istorijskim osobenostima i

⁴⁷ Isto, "Presudna bitka" (J.Markuš), str. 2.

⁴⁸ "Pobjeda", br. 9312, 02.11.1991, "Formiran Otađbinski front" (M.Jč.), str. 20.

⁴⁹ "Pobjeda", br. 9313, 03.11.1991, "Obilići i Petrovići" (G.Vujović), str. 5.

ponosom, kulturama i tradicijama, niti mogu, niti treba da se ravnaju prema skorojevićkim državama i narodima. U ime Srbije i Crne Gore na konferenciji u Hagu to časno i dostojanstveno čine njihovi čelni ljudi, Slobodan Milošević i Momir Bulatović. Mislim da iza Vas stoji sav poštenu narod i građani Srbije i Crne Gore sa željom da to činite i dalje na svim sličnim konferencijama i sastancima, hrabro, mudro i odvažno, za sreću, mir, slobodu, ponos i dostojanstvo svekolikog srpstva i pripadnika drugih naroda koji hoće i žele da nastave bratski i zajednički život u zajednički očuvanoj Jugoslaviji. Siguran sam da to narodi Srbije i Crne Gore hoće i da na tome rade...”⁵⁰

Podršku crnogorskom rukovodstvu nakon posljednje mirovne konferencije u Hagu nijesu samo pružali obični čitaoci, već i neki opštinski odbori DPS-a. “Bratski braniti srpstvo”, bila je poruka sa sjednice opštinskog odbora DPS-a Nikšić, dok članovi DPS-a iz Ulcinja smatraju: “Ispravnost stavova crnogorskog rukovodstva u Hagu, iz dana u dan se potvrđuje”.⁵¹ Na sastanku članova DPS-a Titograd jednoglasno je ocijenjeno da između rukovodstva Srbije i Crne Gore ne postoji sukob, kao i da neke partije pokušavaju da manipulišu sa “tradicionalnom vezanošću naroda Crne Gore za JNA, srpstvo i pravoslavlje”.⁵² Podršku rukovodstvu Crne Gore dali su i opštinski odbori DPS-a Mojkovca, Cetinja, Bara i Andrijevice.⁵³

U vrijeme kada se pružala podrška očuvanju Jugoslavije u “skraćenoj” formi, i predsjednik Vlade Crne Gore, M.Đukanović, podržao je stav da jugoslovenska federacija sastavljena od šest republika više nije moguća, i da tek treba razgovarati o “budućem ustrojstvu Jugoslavije”. Prema njegovom mišljenju, Crna Gora ima tri mogućnosti: “da postane suverena država, da se udruži sa drugim suverenim državama ili pak da ostane u zajednici sa ostalim

⁵⁰ “Pobjeda”, br. 9322, 12.11.1991, “Tako, Slobo i Momire” (V.Vuletić), str. 2.

⁵¹ “Pobjeda”, br. 9316, 06.11.1991, “Bratski braniti srpstvo”, “Podrška rukovodstvu Crne Gore”, str. 7.

⁵² “Pobjeda”, br. 9318, 08.11.1991, “Neosnovane optužbe”, str. 7.

⁵³ “Pobjeda”, br. 9319, 09.11.1991, “Podrška rukovodstvu”, str. 7; br. 9322, 12.11.1991, “Podrška rukovodstvu Crne Gore”, str. 9; br. 9324, 14.11.1991, “Sloboda se brani i razumom”, str. 7; br. 9326, 16.11.1991, “Zajedništvom do mira”, str. 7.

republikama u ravnopravnim odnosima”. O svim tim modalitetima, smatra Đukanović, izjasniće se građani Crne Gore na referendumu: “O sudbini Crne Gore odlučiće sami Crnogorci. Neka prava Crnogorcima mogu biti ugrožena, ali svakako ne ta da imaju sopstvenu državu”. No, ipak, Đukanović vjeruje da će “veći dio Crnogoraca željeti da ostane u Jugoslaviji”.⁵⁴ Sve ovo Đukanović je izjavio u Bariju, nakon dvodnevne posjete regiji Pulja. Zanimljivo da se dva dana poslije objavljivanja ove izjave pojavio članak konfuzne sadržine, ali sa veoma metaforičnim naslovom - “Put u Mletke”. Bio je to članak lidera jedne vanparlamentarne stranke iz kojega, iskreno rečeno, ni poslije nekoliko čitanja ne možemo saznati “šta je pisac hteo da kaže” ? Članak počinje nebuloznom konstatacijom da se nakon pada Mletačke republike “sloboda više nije mogla kupovati” (!?), a završava nerazumljivom rečenicom o opasnostima pri putovanju u Mletke: “Te obaveze se ne mogu zameniti, opasno je to, putovanjima u Mletke - bar ne trajno.”⁵⁵

Nakon boravka u “Mlecima”, predsjednik Vlade Crne Gore boravio je u Atini (18.11.) gdje je izjavio da “nema razlike između Srbije i Crne Gore kada su u pitanju ciljevi - zaštita Srba u Hrvatskoj od genocida hrvatskih vlasti. Ali kada se govori o putevima kako doći do zajedničkog cilja, razlike ima”. Uz to, Đukanović je dodao da Crna Gora samostalno politički razmišlja, ali “oko jugoslovenske krize imamo manje-više identičan stav sa Srbijom”.⁵⁶ U toku boravka u Grčkoj, predsjednik crnogorske vlade je ponovio svoj stav da je konflikt između srpskog naroda u Hrvatskoj i hrvatske vlasti u osnovi današnjih sukoba u Jugoslaviji, dodajući da je neophodno prisustvo međunarodnog faktora “da bi se prekinulo ugrožavanje građanskih prava srpskog naroda od strane hrvatskih vlasti”. S tim u vezi, Đukanović smatra da postoje dva rješenja - ili da Hrvatska ostane u Jugoslaviji, ili da se izvrši korekcija granica “čime bi se obezbijedili zahtjevi srpskog naroda”.⁵⁷

⁵⁴ “Pobjeda”, br. 9327, 17.11.1991, “Šljemovi pa povlačenje”, str. 1.

⁵⁵ “Pobjeda”, br. 9329, 19.11.1991, “Put u Mletke” (S.Vujošević), str. 9.

⁵⁶ Isto, “Uskoro - zaustavljanje rata?”, str. 1.

⁵⁷ “Pobjeda”, br. 9330, 20.11.1991, “Pregovori jedini izlaz”, str. 1.

Predsjednik crnogorske Vlade je nakon povratka iz Grčke prokomentarisao i neke tvrdnje da Crna Gora ima namjeru da osvaja Dubrovnik. Iako nije objasnio koji je stvarni cilj angažovanja crnogorskih rezervista u napadima na ovaj grad, premijer Đukanović je rekao da Crna Gora nema namjeru da osvaja Dubrovnik (!), niti da dovodi u pitanje njegovu pripadnost Hrvatskoj: “Stav državnog crnogorskog vrha o pitanju Dubrovnika je više puta javno saopšten. Mi smo, naime, kazali da nas Dubrovnik ne interesuje. Niti nas interesuje njegovo rušenje, niti, pak, njegovo osvajanje. Naprotiv, smatramo da Dubrovnik treba da ostane u sastavu republike u kojoj se nalazi i da će Dubrovčani već pronaći sebi neko prihvatljivije rješenje. Mi smo se, pritom, posebno zalagali da se u operacijama kod Dubrovnika moraju štititi životi pripadnika oružanih snaga JNA, zatim životi civilnog stanovništva i, naravno, kulturno-istorijska dobra Dubrovnika...”⁵⁸ Naravno, ni izvještači “Pobjede” nijesu tvrdili da JNA hoće da osvaja Dubrovnik, već da hoće da ga OSLOBODI. U istom ovom broju “Pobjede” izvještač sa hercegovačko-dubrovačkog ratišta pretpostavlja da bi grad uskoro trebalo da bude oslobođen. Jednostavno, “narod traži vojsku”.⁵⁹ A nešto kasnije - “Mokošica je gotovo oslobođena, na redu je Dubrovnik”.⁶⁰ I tih dana, i ranije, na stranicama “Pobjede” nijesu bile rijetke reportaže u kojima se čitava dubrovačka operacija predstavljala kao pokušaj JNA da stanovništvo ove oblasti “oslobodi” ustaškog terora i okupacije, o čemu je ovdje već pisano. Tako se, recimo, u reportaži neobičnog naslova - “Život je pronađen”, navodi da su (Hrvati) seljani Mokošice konačno dočekali svoje oslobodioce. Razmišljajući o žrtvama koje su pale za to “oslobođenje”, novinar “Pobjede” se pita: “Šta je Dubrovniku ovo trebalo ?”⁶¹ Isti novinar je napisao da su Crnogorci koji su “oslobodili” Čepikuće (“ustaško uporište”), došli do zvijezda: “Opet se sa crnogorske zemlje stiglo do zvijezda. Eno, pogledajte nebo iznad Čepikuća.”⁶²

⁵⁸ “Pobjeda”, br. 9331, 21.11.1991, “Dva rješenja - jedan cilj”, str. 5.

⁵⁹ Isto, “Narod traži vojsku” (Dr.D.), str. 20.

⁶⁰ “Pobjeda”, br. 9333, 23.11.1991, “Pregovori uz pogibije” (M.Vico), str. 4.

⁶¹ “pobjeda”, br. 9334, 24.11.1991, “Život je pronađen” (D.Drašković), str. 5.

⁶² “Pobjeda”, br. 9338, 28-30.11.1991, “Koračala je zakletva” (D.Drašković), str. 10.

Za razliku od ovog novinara “Pobjede”, koji crnogorske rezerviste doživljava kao zaštitnike i oslobodioce “poštenog” hrvatskog naroda, dr B.Kostić, potpredsjednik Predsjedništva SFRJ, smatra da dubrovačka operacija ima prvenstveno preventivni karakter, jer se njome onemogućava eskalacija sukoba na prostor Bosne i Hercegovine i Crne Gore. Uz to, ova operacija, kako on smatra, ima za cilj i da zaštiti Dubrovnik od “zloupotreba”: “Mislim da oko angažovanja JNA na hercegovačko-dubrovačkom ratištu ima dosta nerazumijevanja. I kada je riječ o ciljevima, i kada se govori o potrebi angažmana JNA. Što se hercegovačkog ratišta tiče, dovoljno je samo da napomenem kako je veliki dio pripadnika Tuđmanovih oružanih formacija, u stvari, iz Zapadne Hercegovine. Oni su, praktično, predstavljali elitni dio jedinica i na vukovarskom frontu. Ako uzmemo da su i mostarski aerodrom i veliki broj vojnih objekata u dolini Neretve bili mete u njihovim planovima za dalju eskalaciju i prenošenje sukoba i na Bosnu i Hercegovinu, onda mislim da ne trebaju velika uvjerenja o tome zbog čega je JNA morala da angažuje dodatne potencijale. U istom smislu, JNA se morala angažovati i na dubrovačkom ratištu. Jer, velikom broju naših građana poznato je da smo mi praktično godinu dana bili suočeni sa višestrukim povećanjem broja pripadnika MUP-a Hrvatske od Dubrovnika do Debelog Brijega i na sve to nijesmo reagovali. Nije bilo pojačanja pripadnika MUP-a Crne Gore, čak ni u samom Herceg-Novom. Onog momenta kada je Tuđman doveo nekoliko hiljada pripadnika svojih oružanih formacija, kada ih je ukopao na samoj granici sa Crnom Gorom, kada su pokušali da blokiraju kasarnu i poligon na Prevlaci, da provociraju i napadaju na crnogorsku teritoriju, tada je JNA morala efikasno da reaguje. Da ih razbije, deblokira objekte na Prevlaci, odbaci te formacije i ne dozvoli prenošenje sukoba na područje Boke. Hrvatske formacije, pritom, zloupotrijebile su i Dubrovnik, kao biser svjetske baštine. Zatvorile su se u zidine Starog Grada, s pravom računajući da ga JNA neće bombardovati. Upravo i da bi zaštitili Dubrovnik, ali i spriječili da se te oružane formacije ponovo pojave i prenesu sukobe prema Crnoj

Gori, izvršena je blokada Dubrovnika. Uz očekivanje, naravno, da će te oružane formacije položiti oružje i vratiti se odakle su i došle.”⁶³

O tome šta će biti kada te “oružane formacije polože oružje” i kada se rat konačno završi, razmišljala je novinarka “Pobjede” u posljednjem novembarskom broju: “...Poslije rata, ništa više neće biti kao prije. Preklani dječji vratovi, pali mladići, izmasakrirana nejač. Neizbrisiva praznina. Ni nove kuće, podignute na zgarištima, neće biti kao stare. Uspomene će bljediti, siromašiti nam dušu. A iz nekih gradova, prijatelji nam dugo neće dolaziti.”⁶⁴

⁶³ Isto, “Mir ima šansu”, str. 6.

⁶⁴ Isto, “Prijatelji stari, gdje ste ?” (G.Vujović), str. 8.